

BAHŞILIK GELENEĞİNDE HEDİYELERİN FONKSİYONLARI VE SEMBOLİK ANLAMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation on the Functions and Symbolic Meanings of Gifts in “Bahsilik” Tradition

Halil İbrahim ŞAHİN*

Özet

Bahşılık, Türkmen, Özbek ve Karakalpak Türkleri arasında destan anlatımıyla, Kazak ve Kırgız Türkleri arasında ise daha çok büyücülük boyutuyla öne çıkan bir gelenektir. Bu çalışmada özellikle bahşılardan sanatlarını sürdürmede önemli bir yeri olan ve bunun yanı sıra icralarını da olumlu veya olumsuz bir şekilde etkileyen hediyeler ele alınmıştır. Bu hediyelerin bahşılık geleneğindeki işlevleri ve sembolik anlamları üzerinde tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç olarak bahşılardan ustalarından veya dinleyicilerden aldıkları hediyelerin, geleneği devam ettirmede ve onların çıraklıktan ustalığa geçişlerini sembolize etmede önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bahşılık Geleneği, Hediye, Fonksiyon, Sembolik Anlam.

Abstract

“Bahsilik” tradition base on the telling epic in Turkmen, Uzbek and Karakalpak and mostly is connected with sorcery in Kazak and Kirghiz. In this study, gifts that play an important role in continuation of “bahsilik” tradition and the effect to their performance whether as positive or negative have been especially taken up. Investigation and evaluation of their functions and symbolic meanings in “bahsilik” tradition have been studied. As a result of this, gifts given by their master or audience are too important to continue this tradition and to symbolize their passing from apprenticeship to mastery.

Keywords: “Bahsilik” Tradition, Gift, Function, Symbolic Meaning.

Giriş

Bahşılık, Türkmen, Özbek ve Karakalpak Türklerinin yaşadığı bölgelerde destan anlatıcılarının ve çeşitli şiirleri söyleyenlerin oluşturduğu; Kazak ve Kırgız Türklerinde ise falcılıkla, büyücülükle uğraşan tiplerin temsil ettiği bir gelenektir. Sözlü ortamda usta-çırak ilişkisi içinde yetişen bahşılardan; dutar, dombıra veya komuz adı verilen müzik aleti ile sanatlarını icra etmişlerdir.¹ Hayatlarını destan anlatımı ve destanların dışındaki şiirleri söyleme üzerine kuran bahşılardan, Türk destan geleneği bağlamında pek çok çalışmada konu edilmişlerdir. Özellikle V. M. Jirmunskiy, H. T. Zarifov, V. Uspenskiy, V. Belyaev, T. Mirzayev, A. Aşirov ve K. Reichl gibi araştırmacılar, bahşılık geleneğinin coğrafyasını, oluşum şekillerini takip etmişler, bahşılardan eğitimlerini, icra tekniklerini, icra esnasında kullandıkları müzik aletlerini, icra ortamlarını büyük bir dikkatle değerlendirmeye almışlardır. Bahşılardan, diğer bir ifade ile büyük bir geleneğin taşıyıcılarını yakından tanıma çalışmaları, profesyonel bir sanatçının elinden çıkan edebiyat metinlerinin incelenmesine, yorumlanmasına da büyük katkılar yapmıştır.

* Arş. Grv. Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

¹ Bk. V. M. Jirmunskiy-H. T. Zarifov, *Uzbekskiy Narodnyy Geroičeskiy Epos*, Moskova 1947, s. 25; Fuad Köprülü, “Bahşi”, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara 1986, s. 152-153; Metin Ergun, *Kopuz Sarımı Kazak Aşıklık Geleneği Akınlar ve Cıravlar*, Ankara 2002, s. 110-111; Kırgız bahşılardan için bk. Ulanbek Alimov, *Kırgızistan’da Akınlar ve Akınlık Geleneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2003.

Avrupalı araştırmacılar, Türkmenlerdeki bahşılık geleneğini, ilk önce Vambery'in 1863 yılında başladığı ve Tahran, Hive, Buhara, Semerkant gibi önemli merkezleri dolaştığı meşhur seyahatinin sonunda elde ettiği notlarından tanımıştır. Avrupa'daki Türk destan ve destan anlatıcıları üzerinde yapılan çalışmalarda sürekli kullanılan Vambery'in bu notlarında, Türkmen bahşılarının kış aylarında düzenlenen gece toplantılarında hikâyeler anlattıkları, şiirler söyledikleri ve icraları esnasında da "dutar" adlı bir müzik aleti kullandıkları haber verilmektedir.² Daha sonraki yıllarda ise Türkmen bahşıları ile ilgili daha geniş bilgiler V. A. Uspenskiy ve V. M. Belyaev'in birlikte hazırladıkları **Turkmenskaya Narodnaya Muzıka** adlı çalışmada yer almıştır.³ Özbek bahşıları ile ilgili ise V. M. Jirmunskiy ve H. T. Zarifov'un ortak çalışmaları olan **Uzbekskiy Narodny Geroişeskiy Epos** adlı eserdeki bilgiler batılı araştırmacılar tarafından önemli ölçüde kullanılmıştır.⁴ Ayrıca Özbek bahşıları ile ilgili Jirmunskiy'in ve Zarifov'un diğer bazı çalışmalarında, Töre Mirzayev'in araştırmalarında bilgiler yer almaktadır. Karakalpak bahşılarında da K. Ayımbetov'un **Karakalpakskiy Narodniye Skaziteli** adlı eserindeki kayıtlar önemli ölçüde bu alandaki araştırmalarda kullanılmıştır.⁵

Bugüne kadar bahşılık geleneği hakkında yapılan çalışmalar, doğal olarak bahşılığın sanatkârlık boyutu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bahşılığın şiirleri öğreniş tarzları, repertuarları, çıraklık aşamaları ve az da olsa icra ortamları çeşitli vesilelerle kayıt altına alınmıştır. Bahşılığın anlatım ortamlarına, özellikle de ekonomik hayatlarına, ekonomik hayatlarının sanatlarına tesiri meselesine tatmin edici bir şekilde değinilmemiştir. İster destan anlatan (destancı), isterse sadece şiir söyleyebilen (termacı) bahşı olsun, sonuçta belirli bir sosyal yapının içinde icrasını gerçekleştirmektedir.⁶ Bahşılığın kendisi de sanatını sunduğu sosyal yapının bir bireyidir, o da sosyal hayatta belli bir statüye sahiptir. Bahşılar, toplum hayatında öncelikli bir sanatkâr konumundadırlar, ancak hayatlarını sadece bu uğraşla devam ettirememişler, günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çeşitli mesleklere (çiftçilik, hayvancılık, çobanlık vb.) de mensup olmuşlardır. Böyle bir durumun varlığı da bahşılık sanatını ekonomik açıdan dinleyicilerin değil, mensubu oldukları mesleklerin desteklediğini göstermektedir, ancak bahşılık geleneğinde bahşılığın iktisadi hayatına katkıda bulunan ve sanatlarını, icralarını, toplum içindeki konumlarını etkileyen en önemli kanallardan birisi de çeşitli vesilelerle dinleyiciler veya ustalar tarafından verilen hediyelerdir. Bahşılar için ekonomik anlamda ilk, asıl kaynak olmayan hediyelerin hem bahşı için hem de dinleyici için ayrı ayrı anlamları vardır.⁷ Bu çalışmada, genel olarak bahşılık geleneği, bahşılığın eğitimleri sonunda ve icra ortamlarında aldıkları hediyeler, hediyelerin icraya etkisi, bu hediyelerin ifade ettiği sembolik anlamlar, geleneğin devam etmesindeki fonksiyonları üzerinde tespit ve değerlendirmeler yapılacaktır.

1. Bahşılık Geleneğinde İcra Ortamı ve Hediyeler

Türk kültürü için eşsiz bir eser konumundaki Dede Korkut Kitabı'nda ozanın toplumsal yapı içindeki konumunu bazı örneklerle görmekteyiz. Ozanın anlatım ortamı içindeki yeri, icra ortamı, sanatını maddi anlamda destekleyen kaynaklar, Dede Korkut Kitabı'nın mukaddimesinde, "Kam Pürenin Oğlu

² Arminius Vambery, **Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi**, (Haz.: N. Ahmet Özalp), İstanbul 1993, s. 56.

³ V. A. Uspenskiy-V. M. Belyaev, **Turkmenskaya Narodnaya Muzıka**, Moskova 1928; Viktor M. Beliaev [=Belyaev], "The Music Culture of Turkmenia", **Central Asian Music: Essays in the History of the Music of the Peoples of the U.S.S.R.**, (Ed. and trans. Mark and Greta Slobin), Middletown 1975, s. 129-174.

⁴ V. M. Jirmunskiy-H. T. Zarifov, **age.**, 23-58.

⁵ Bk. V. M. Jirmunskiy, "Epic Songs and Singers in Central Asia", **Oral Epics Of Central Asia**, Cambridge 1969, 269-339; V. M. Jirmunskiy, **Tyurkskiy Geroişeskiy Epos**, Leningrad 1974; Töre Mirzayev, **Halk Bahşılarının Epik Repertuari**, Taşkent 1979; K. Ayımbetov, **Karakalpakskiy Narodniye Skaziteli**, Taşkent 1965; Kabil Maksetov, **Karakalpak Halkının Kırkem Avızeki Döretpleri**, Nökis 1996, s. 317-318.

⁶ Mehmet Aça, "Özbek Türklerinin Destancılık Geleneği Üzerine Notlar", **Millî Folklor**, S. 7(53), Bahar, s. 83.

⁷ Bk. Bk. V. M. Jirmunskiy, "Epic Songs and Singers in Central Asia", **Oral Epics Of Central Asia**, Cambridge 1969, 269-339; V. M. Jirmunskiy, **Tyurkskiy Geroişeskiy Epos**, Leningrad 1974; Töre Mirzayev, **Halk Bahşılarının Epik Repertuari**, Taşkent 1979; K. Ayımbetov, **Karakalpakskiy Narodniye Skaziteli**, Taşkent 1965; Kabil Maksetov, **Karakalpak Halkının Kırkem Avızeki Döretpleri**, Nökis 1996, s. 317-318.

Bamsı Beyrek Boyı”nda ve bazı boylardaki kalıplaşmış ifadelerde belirtilmiştir.⁸ Mukaddimedeki “*Kolça kopuz götürüp ilden ile bigden bige ozan gezer. Er namerdin er nakesin ozan bilür. İleyünüzde çalup aydan ozan olsun*” ifadesi ile Bamsı Beyrek boyundaki Beyrek’le ozan arasındaki geçen “*Beyrek Oğuz geldi. Bakdı gördi ki bir ozan gider. Aydur: Mere ozan nireye gidersin? Ozan aydur: Big yigit düğüne giderem*” şeklindeki konuşmalardan ozanların düğünlere iştirak ettiği, beylerin huzurunda icrada buldukları, bunun karşılığında beylerden çeşitli hediyeler aldıkları sonucu çıkmaktadır.⁹ Dede Korkut Kitabı’ndaki bu bilgiler, ozanlığın anlatım ortamı ve ekonomik kaynaklarına dair kısmi kayıtlardır, ancak bu kayıtlar diğer Türk bölgelerinde toplum içinde ozanın fonksiyonunu üstlenmiş durumdaki anlatıcılar veya söyleyiciler için de kullanılabilir.

Dede Korkut Kitabı’nda ozanların sosyal hayattaki konumlarını, sanatlarını ve günlük yaşamlarını devam ettiren maddi desteği nasıl sağladıklarını gösterir bir kayıt da Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda yer almaktadır. Bamsı Beyrek, ozan kılığında geldiği sevgilisi Banı Çiçek’in düğününde ok atma yarışında hedefi herkesten daha iyi vurur. Bu durumu gören Salur Kazan, ozan kılığındaki Beyrek’i yanına çağırır. Bu esnada Beyrek, Salur Kazan’ı ve oradaki beyleri öven bir soylama söyler: “*Alar sabah sapa yirde dikilende ağban ivlü/Atlas ile yapılanda gök sayvanlu/Tavla tavla çekilende şahbaz atlu/Çağıruban dad virende bol çavuşlu/Yaykandugında yağ dökilen bol ni’metlü/Kalmuş yigit arhası/Beze miskin umudu/Bayındır Hanuñ güyegüsi/Tülü kuşuñ yavrısı/Türkistanuñ diregi/Amut suynuñ aslanı/Karaçuguñ kaplanı/Koñur atuñ iyesi/Han Uruzuñ babası/Hanum Kazan...*” şeklinde devam eden soylamanın, bir başka ifade ile övmenin neticesinde Salur Kazan, ozana: “*Mere delü ozan menden ne dilersin, çetirlü otak mı dilersin, kul karavaş mı dilersin, altun akça mı dilersin vireyim.*” der.¹⁰ Böyle bir kayıt, Dede Korkut Kitabı’nda anlatılan Oğuz toplumunda ozanların düğünlere icrada bulduklarını, bu ortamlarda beylerden, varlıklı kimselerden bazı hediyeler aldıklarını göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Bahşılıkların toplum içinde saygın bir yere sahip olduklarını, davetlere katılan bahşılara yapılan ayrıcalıklı muamelelerden, gösterilen hürmetten ve sanatlarına olan talepten rahatlıkla ifade edebiliriz. Konuyla ilgili olarak 19. yüzyıla ait bir kayıta geçen şu ibareler oldukça önemlidir: “*Onlar, çok şık ve temiz giyinirler. Bahşı nereye giderse büyük bir ilgi ile, güler yüzle karşılanır ve diğer insanlardan daha da farklı bir şekilde karşılanır. Konuşma sırası da ilk olarak bahşılardır. Bahşılar para geleceğini bildikleri halde kendilerini özletmeyi sever, nazlanırlar ve her zaman aydım saza hiç zamanları yokmuş gibi davranırlar.*” Bu bilgiye benzer bir şekilde Rus araştırmacı Petr Skosirev’in bahşılıkların köy ve göçebe çevrelerinde saygıdeğer kişiler olduklarını ve onların her zaman aranan, özlenen, talep edilen misafirler konumunda bulduklarını belirtmesi de bahşılıkların toplum içindeki durumunu vermesi açısından dikkate değerdir.¹¹ Bahşılara verilen kıymetin yansımaları, Türkmen atasözünde “*İle devlet geler bolsa bağı bilen ozan geler*” şeklinde, Özbek atasözünde de “*Yurtğa davlat konar bolsa bahşı bilen uzan keler*” şeklinde görülmektedir.¹²

Bahşılıkların icra ortamları, “âşık”ların, “akın”ların, “jırav”ların, “manasçı”ların ve “toolçu”ların anlatım ortamlarından çok farklı değildir. Anadolu sahasında âşıklar, uzun kış gecelerinde, Ramazan aylarında, köy odalarında, kahvehanelerde şiir söylerken Türk dünyasının en uzak yerlerinden olan Tuva bölgesinde destancılar (toolçu), günlük çalışmaların devamında çadırlarda, av esnasındaki dinlenme vakitlerinde, yeni doğan çocuk için düzenlenen ziyafetlerde, yeni yıl bayramı “şagaa” ve cenaze

⁸ Öcal Oğuz, **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Ankara 2000, s. 37-42.

⁹ Fuad Köprülü, “Ozan”, **Edebiyat Araştırmaları**, Ankara 1986, s. 139-140; Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin-Faksimile**, Ankara 1997, s. 75, 137.

¹⁰ Muharrem Ergin, **age.**, s. 144-145.

¹¹ Bayram Şamuradov, **Âşık ve Bahşı Geleneği Üzerinde Mukayeseli Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2000, s. 133.

¹² Akmuhammet Aşirov, **Könegüzer**, Aşgabat 1992, s. 5; Töre Mirzayev, **age.**, s. 9.

törenlerinde şiirler söylemişlerdir.¹³ Destan anlatan “toolçu”ya, dinleyiciler çeşitli hediyeler vermektedir ve buna “holun aktaar” (elini aklama) adı verilmektedir. “Toolçu”nun icrasına katılan dinleyiciler, destancıya çay, et veya süt ürünlerinden bazılarını takdim etmektedirler.¹⁴ Yakutlarda “olongo” büyük çaplı eğlence ve toplantılarda, balık avlarının ve at yarışlarının aralarında, “ıhıah” adlı festival ve düğünlerde, akşam ve gece vakitlerinde anlatılmaktadır.¹⁵ Sözlü gelenekte şiir sanatıyla uğraşan, şiiri çeşitli şekillerde ve formlarda sunma yeteneğine sahip sanatçılar (anlatıcılar, söyleyiciler vb.) dinleyici kitlesi ile toplumun çeşitli vesilelerle bir araya geldiği ortamlarda buluşabilmektedirler. Bu ortamlara örnek olarak düğünler, çocuk doğumu nedeniyle düzenlenen ziyafetler, bazı yerlerdeki şiir veya destan dinleme amacını güden toplantılar, hanların veya beylerin davetleri gösterilebilir.

Bahşılık geleneğinin hâkim olduğu coğrafyalarda da (Türkmenistan, Özbekistan, Karakalpakistan) bahşılının, katılımcıları memnun etme ve eğlendirme amacını güden düğünlerin, ziyafetlerin, kutlamaların en ilgi çeken, en çok aranan tipleri ve vazgeçilmez asli unsurları olduklarını söyleyebiliriz. Bahşılının katılmadığı veya katılımlarının az olduğu toplantılar, eksik olarak görülmüş ve bu nedenle bu tarz mekânlarda mümkün olduğunca çok ve aynı oranda meşhur bahşılının yer alması talep edilmiştir.¹⁶ Aşirov’un kayıtlarından Türkmen bahşılık geleneğinin icra alanlarından birinin ve en önemlisinin toylar olduğunu öğrenmekteyiz. Çeşitli vesilelerle düzenlenen toylarda “bahşı ayttırmak, at çaptırmak” en önemli gelenekler arasında bulunmaktadır.¹⁷ Bu toylarda bahşılar dutar çalıp aydım söyledikleri gibi, aynı zamanda kendi aralarında hüner yarışına da girmektedirler. Ustalığını kanıtlayan, diğer bahşılara üstünlük kuran bahşılar toy sahibinin belirlemiş olduğu hediyeleri almaya hak kazanmaktadırlar. Mesela Türkmenistan bölgesinde düzenlenen bir çocuk toyunda bahşılının toylardaki konumlarını ve hediye verme geleneğini görmekteyiz. Toy, toy sahibinin bahşılara gelip “*Bagşılar, itibar edip geldiğiniz için beni bahtiyar ettiniz. Bu toy, benim 40 yaşında sahip olduğum oğlumun toyudur. Bu toyda bagşı söyletmeyi, at koşturmayı niyet edindim. Siz elinizden geleni arkaya koymayın. Toyu, toya benzetelim.*” demesiyle başlar ve Nepes Bagşı, Körgocalı, Yegenoraz ve Köseleç (Gulyagmır) Bagşı gibi destancıların katılmış olduğu toyda dinleyicilerin kararıyla diğer bahşılara üstün geldiği kabul edilen bahşıya iki yaşında bir koyunun (işçek), ipek mendilin ve Hive çüppesinin armağan olarak verileceği ifade edilmiştir.¹⁸ Bu toydaki hüner yarışı, birçok bahşılının iştiraki ile başlamış, ancak daha sonra Nepes Bahşı ile Köseleç Bahşı arasında geçen bir karşılaşmaya dönüşmüştür. Nepes Bahşılının üstünlüğü ile tamamlanan yarışmanın sonucunda Nepes Bahşı sadece ipek mendili almış, diğer hediyeleri ise daha uzak bölgelerden gelen bahşılara bırakmıştır.¹⁹ Yine 1900’lü yılların başında Merv bölgesinde bir obada düzenlenen toyda Ağacan Bagşı ile Meti Salır’ın oğlu Oraz Salır atışmış (aydışır) ve bu karşılaşmanın sonucunda dinleyicilerin verdiği karar neticesinde galibe “iki yaşındaki deve” (ogşuk) verilmiştir.²⁰

Bahşılar, düğünlerin dışında özel toplantılarda, hanların huzurunda ve son dönemlerde de bahşılar bayramında karşılaşmalar (aydışık) düzenlemişlerdir. Bu karşılaşmalarda konu sınırlaması yapılmamakta, bahşılardan kendi şiirlerini veya yeni yarattıkları şiirleri irticalen söylemeleri istenmektedir. Karşılaşmalarda biçim ve ezgi açısından karmaşık olan şiirleri söylemek, bir destanı baştan sona veya hakem konumundaki bahşılının istediği yerden devam ederek anlatabilme hüneri olarak kabul edilmiştir. Özellikle düğünlerde yapılan karşılaşmalarda ayrı ayrı yerlere oturan bahşılının etrafında toplanan dinleyicilerin sayısına göre hangi bahşılının galip geldiğine karar verilmiştir. Üstünlüğü, ustalığı kabul edilen bahşıya atışma (aydışık) geleneğinin bir parçası olan koyun, at, deve, altın gibi hediyelerin

¹³ Bk. Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul 1995, s. 58-59; Metin Ergun-Mehmet Aça, **Tıva Kahramanlık Destanları I**, Ankara 2004, s. 74; Özkul Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Ankara 2003, s. 84-88;

¹⁴ Metin Ergun-Mehmet Aça, *age.*, s. 77.

¹⁵ Karl Reichl, **Türk Boylarının Destanları (Gelenekler, Şekiller, Şiir Yapısı)**, (Çev.: Metin Ekici), Ankara 2002, s. 98.

¹⁶ Töre Mirzayev, *age.*, s. 21.

¹⁷ Bk. İsa Özkan, **Yusuf Bey-Ahmet Bey (Bozoğlan) Destanı**, Ankara 1989, s. 33-34.

¹⁸ Akmuhammet Aşirov, *age.*, s. 37.

¹⁹ Akmuhammet Aşirov, *age.*, s. 42.

²⁰ Akmuhammet Aşirov, *age.*, s. 75.

verilmesi de bahşılara hem itibar kazandırmakta hem de ekonomik açıdan önemli bir katkı sağlamaktadır.²¹

Özbek bahşıları da Türkmen bahşıları gibi düğünlerde, sünnet törenlerinde, özel olarak düzenlenmiş ve destan anlatımını amaçlayan toplantılarda bir araya gelmektedirler. Özbek Türklerinde destan anlatımı, sonbaharla ilkbahar arasındaki zaman dilimi içinde yapılır. Böylece genel uğraşları çiftçilik olan dinleyiciler ve çiftçilik ve çobanlıkla uğraşan bahşılar da günlük işlerinde geri kalmamış olmaktadır.²² Pek çok Özbek bahşısının çeşitli davetler için uzun mesafeler aldıkları, yolculuk yaptıkları, ancak emeklerinin karşılığında ise davet sahiplerinden ve dinleyicilerden giyecek yeni eşyalar, bazen bir at, bazen de bir büyükbaş hayvan aldıkları görülmüştür. Özbek bahşıları da beylerin, hanların huzurunda şiir söylemişler, onlardan da çeşitli armağanlar almışlardır.²³ Töre Mirzayev'in verdiği bilgilerden Özbek bahşılarının bir grubunun devamlı olarak hanların, beylerin yanında yaşadığını, bu bahşıların hanlarla birlikte savaflara da katıldığını öğrenmekteyiz. Buhara Emiri'nin yanındaki Ernazar Kaban, Hive Hanı'nın sarayındaki Rıza Bahşı birinci gruba giren bahşılar iken, ikinci gruptaki bahşılar ise hanların huzuruna sadece özel toplantılar için gelebilmişlerdir.²⁴ Harezmi bahşıları, Köroğlu Destanı'nı hanlarının huzurunda yedi gün anlatmışlardır. 19. yüzyılda yaşayan Ernazar Şair, Buhara Emiri'nin önünde Alpamış Destanı'nı altı ay anlatmıştır.²⁵ Hanların yanında bahşı bulundurma geleneği sadece Türkmen, Özbek sahalarına değil, diğer Türk bölgelerindeki hanlara da has bir durumdur. Yöneticinin himayesindeki bu ozanlar, hanın ve onun atalarının yiğitliklerini, kahramanlıklarını anlatarak düzenlenen ziyafetlere coşku katmışlardır.²⁶ Radloff'un Kırgız Türklerinden tespit ettiği "*Sultanlardan birinin bir şarkı boyunca nasıl aniden ayağa fırladığını ve ipek pelerinini nasıl savurup hediye olarak verdiğine şahit oldum.*" şeklindeki kayıta, diğer Türk topluluklarında var olan ozanların icrasını izleyen hanların Kırgızlarda da olduğunu ve ozanın icrasının han tarafından ödüllendirildiğini görmekteyiz.²⁷ Ayrıca Balık Kumaruulu, Tınıbek Capıyuulu gibi Manasçılar da hanların, beylerin huzurunda, onların himayeleri altında uzun yıllar Manas Destanı'nı anlatmışlardır.²⁸ Yine Radloff'un Manasçıların dinleyiciler arasında zengin Kırgızların varlığı durumunda onlara soylamalar sunduklarını, standaki soylamaları özene bezene söylediklerini, bunun sonucunda memnun olan varlıklı dinleyicilerin destekleriyle maddi ve manevi olarak güç kazandıklarını nakletmesi de anlatıcı dinleyici ilişkisini, dinleyicinin icraya tesirini göstermesi açısından dikkate değerdir.²⁹

Magtulgılı Garlıyev (Çuval Bağşı), doğup büyüdüğü muhitini bırakarak Hive bölgesine gittiğinde buradaki usta bahşılar, Garlıyev'in bu bölgede kalıp bahşılık yapabilmesi için Cüneyt Han'dan izin almaları gerektiğini söylerler. Cüneyt Han'ın huzuruna çıkan Magtulgılı Garlıyev, Cüneyt Han'dan şu sözleri işitir: "*Gördüklerin buraların şiirine hâkim bahşılardır, daha da çoktur, bahşımız çok miktardadır. Her önüne gelen buralara dutarını alıp gelemez. Eğer buradaki bahşılara denk olduğunu gösterirsen burada kalır, Hiveli olursun, yok eğer gösteremezsen buradan çıkıp gidersin.*"³⁰ Böyle bir kayıt, bahşılık geleneğindeki hanlarla şiir ustaları arasındaki ilişkiyi izah etmesi açısından oldukça kıymetlidir. Cüneyt Han, civarındaki bahşıları tanımakta ve yeni gelen bir bahşıyı da sınava tabi tutarak ancak bölgesinde bahşılık yapmasına izin vermektedir. Böyle bir durum, Cüneyt Han gibi yöneticilerin

²¹ Bayram Şamuradov, *age.*, s. 200-204.

²² Töre Mirzayev, *age.*, s. 18.

²³ Walter Robert Feldman, *The Uzbek Oral Epic: Documentation of Late Nineteenth and Early Twentieth Century Bards*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia University 1980, s. 49.

²⁴ Töre Mirzayev, *age.*, s. 25.

²⁵ Töre Mirzayev, *age.*, s. 21.

²⁶ Bk. V. Jirmunskiy-Nora Chadwick, "Orta ve Doğu Asya Türk Destanlarında Anlatım ve Kompozisyon", (Çev.: Handan Er), *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, 8(19), 2000, s. 13; Mehmet Aça, *Kazak Türklerinin Destanları ve Destancılık Geleneği*, Konya 2002, s. 81, 86; Liliya İbrahimova, *Türki Hahklar İcatında Çura Batır Dastanı*, Kazan 2002, s. 30-31.

²⁷ V. Jirmunskiy-Nora Chadwick, *age.*, s. 17.

²⁸ Metin Ergun, "Manasçılar-1", *Türk Kültürü*, XXXIII(390), (23-33), 1995, s. 605-609.

²⁹ Özkul Çobanoğlu, *age.*, s. 80.

³⁰ Akmuhammet Aşırov, *age.*, s. 94-95.

bahşılara değer verdiklerini, onların sayıları, yetenekleri gibi hususları yakından takip ettiklerini de göstermektedir.

Bahşılardan destan anlattıkları toplantılar, hediyelerin, bahşışlerin gündeme geldiği önemli ortamlardandır. Bu ortamlarda bahşılar, dinleyiciden istediklerini bazen destan anlatımına başlamadan bazen de anlatımın ortasında belirtebilirler. Böyle bir durum sadece bahşılık geleneğinde değil, anlatma geleneğine sahip hemen bütün Türk topluluklarında görülebilmektedir. Örneğin Çora Batır Destanı'nın Kırım Tatarları arasındaki anlatması, anlatıcının dinleyicisinden beklentilerini ifade eden bir girişle başlar: “Siz anlat diyorsunuz bizlere/Biz anlatalım sizlere/Ne verirsiniz bizlere/Binmek için verirken deve ver/Sağmak için verirken kısrak ver”³¹ Burada destancı, açıkça dinleyicilerden bir şeyler talep etmektedir.

Özbek bahşılık geleneğindeki destan icrası esnasında bahşının bahşış toplama şekli ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur. Özbek bahşılarının destan anlatımına ara verip bahşış toplama yöntemlerini Reichl, Jirmunskiy ve Zarifov'dan şöyle nakletmektedir: “Gece yarısı bir ara vardır. Şair-destancı anlatımı en can alıcı bir yerde bilerek keser; odadan çıkarken ceketini ve belindeki eşarp benzeri örtüyü çıkartıp yere serer ve dombirasını baş aşağı çevirerek onun üstüne bırakır (buna “dombıra tontarmak” denir). Anlatıcının odada bulunmadığı sırada dinleyicilerden birisi bu örtüyü odanın ortasına açar ve orada bulunan herkes ödeme yapmak için hazırladığı –ödeme herhangi bir mal veya para ile yapılır- şeyi bu örtü üzerine koyar.” Bahşının odadan çıkması ile ona ait olan bir örtünün yere serilmesine “rumal yozmak” adı verilir. Bu örtünün üzerinde toplanan bahşışlerin dışında bahşılara gerek ev sahiplerinin gerekse misafirlerin çeşitli hediyeleri (giysi, koyun, sığır, at vb.) olur. Bahşılardan almış oldukları hediyeler, onların icralarının kalitesine veya dinleyicilerin sosyal statülerine göre değişebilmektedir.³² Destan anlatımının karşılığı olarak verilen bu hediyeler, bahşıya ekonomik olarak bir destek anlamını taşıdığı gibi, onun destan anlatımında gösterdiği başarının da bir yansıması konumundadır.

Bahşılardan icra alanlarına Sovyetler Birliği'nin bölgeye girişiyle birlikte yeni mekânlar da eklenmiştir. Sovyet ideolojisinin benimsetilmesinde kullanılacak pek çok tipin halk kültüründe var olduğunu, halktan alınan malzemenin Sovyet ideolojisi çerçevesinde işlenip tekrar halka sunulması gerektiğini 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliği Kongresi'nde dile getiren Maksim Gorki bütün dikkatleri halk kültürüne yöneltmiştir. Yeni bir edebiyatın ancak halk kültüründen yaratılabileceğini savunan Gorki'nin konuşmasından sonra büyük çaplı derleme faaliyetlerine girişilmiş, halk arasındaki usta destancılar, masalcılar büyük kentlere çağrılarak işçilere de bu anlatıcıların anlattığı destan, masal ve şiirler dinletirilmiştir.³³ Bahşılar da büyük şehirlere davet edilmiş, tiyatrolarda, kulüplerde, fabrikalarda, sanat bayramlarında sanatlarını icra etmişler, çeşitli Sovyet araştırmacılarının yapmış oldukları ses kayıtları ile daha geniş bir coğrafyada, daha fazla dinleyici ile buluşmuşlardır.³⁴ Bahşılardan bu yeni ortamlarında geleneksel anlamda bir icranın olmaması sebebiyle hediyeleşme geleneğinin varlığını göremiyoruz. Bunun yerine bahşılar, “halk bahşısı” gibi çeşitli unvanlara layık görülerek başka anlamda ve değişik şekillerde takdir edilmişlerdir.

2. Bahşılığa Geçişte Hediyelerin Rolü ve Sembolik Anlamları

Sözlü kültürde uzun yılların ürünü olan birikimi gelecek nesillere aktarabilmek için ustaların çırak yetiştirmesi bilinen bir uygulamadır. Geleneksel hayatın hemen bütün alanlardaki usta çırak ilişkisi, var olanı aktarma şekilleri ortak noktalara dayanmakta, bu ortaklıklar da sözlü gelenekte çırak yetiştirme

³¹ Liliya İbrahimova, “Çora Batır Hakkındaki Destanların Poetikası Üzerinde Bir Değerlendirme”, (Akt.: Halil İbrahim Şahin), *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, V(2), 2005, s. 360.

³² Bk. Karl Reichl, *age.*, s. 102; Töre Mirzayev, *age.*, s. 21; Selami Fedakar, *Özbek Destan Geleneği ve Rüstem Han Destanı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2003, s. 72-73.

³³ Bk. Mark Azadovskiy, *Sibirya'dan Bir Masal Anası*, (Giriş Yazan ve İngilizceden Çev.: İlhan Başgöz), Ankara 2002, s. 21-22.

³⁴ Akmuhammet Aşirov, *age.*, s. 78-79.

faaliyetinin belirli modele sahip olduğunu göstermektedir. Bahşılık geleneğinde de usta bahşılar mutlaka şiir sanatına yatkın, kendi yolunu tutabilecek öğrenciler, çıraklar yetiştirmişlerdir. Bahşılıkta şiir söylemek, destan anlatmak ne kadar önemli ise çırak yetiştirmek de aynı ölçüde değerli görülmüştür. Bu gelenekte ve diğer pek çok şiir söyleme geleneğinde olduğu gibi bahşi olmanın temelinde iki yolu vardır. Bunlardan en yaygın bir ustanın yanında çıraklık yaparak ondan bahşılık sanatını öğrenmek, diğeri ise rüya yoluyla veya olağanüstü şekillerde bahşi olmaktır. Rüya yoluyla bahşılık yeteneğini kazanmak, bahşılığa davet edilmek bahşılık eğitiminin ilk adımı kabul edilmiş, usta bir bahşidan eğitim almak bahşi olmanın vazgeçilmez ilkelerinden sayılmıştır.³⁵

Özbek bahşılık geleneğindeki usta çırak ilişkisinin prensipleri, safhaları üzerinde Jirmunskiy, Zarifov ve Mirzayev'in tespitlerinde bahşi olmak isteyen bir öğrencinin ciddi bir eğitimden geçtiğini, ustanın (üstâz) verdiği bütün görevleri yerine getirdiğini görmekteyiz. Usta bir bahşi, çırağını destan anlatmaya gittiği bölgeden veya kendi çevresinden seçerek eğitim sürecini başlatır. Çırak, bahşılık eğitimi boyunca ustasının yanında yaşar, ona her türlü günlük işlerde yardımcı olur, onun destan anlatımı ile ilgili vermiş olduğu ödevleri yapar. Ustasının şiir söylemek için gittiği hemen bütün yerlere de giden çırak, ustasının şiir söyleme tarzını, ait olduğu ekolü ve repertuarını tanır. Bahşi aday, destan anlatımında kullanılması gereken klişe ibarelerden başlayarak destanların çeşitli bölümlerini ayrı ayrı öğrenir ve öğrendiklerini ustasına sunar; ustası da onun yanlışlarını düzeltir, eksiklerini tamamlar ve gerekli durumlarda ona örnek sunumlar yapar. Bu şekilde iki veya üç yıl süren çıraklık eğitiminden sonra usta bahşi, beraberinde toylara, çeşitli toplantılara götürdüğü öğrencisine “terma”lar, destandan bölümler söyleterek onun icraya alışmasına katkıda bulunur.³⁶

Bahşılık eğitiminin sonuçlanması safhasında dinleyicinin teklifi ve ustanın izni ile yapılan sınavdan sonra öğrenciye verilen hediyeler oldukça anlamlıdır. Usta, öğrencisinin piştiğine, eğitimini tamamlaması gerektiğine inandıktan sonra şiir sanatını bilen yaşlıların, usta destancılardan bulunduğu bir mecliste çırağını imtihana tabi tutar. Ustanın aradan çekilmesi ile dinleyicilerin teklif ettiği bir destanı baştan sona tek başına söyleyen veya anlatan çırak, dinleyicilerin onay vermesi durumunda “bahşi” unvanını alır. Bu aşamada usta, çırağına eğitimini başarıyla tamamladığını, tek başına bahşılık yapabilecek seviyede olduğunu sembolize eden bir çüppe, dutar veya dombıra hediye eder.³⁷ Aynı şekilde Karakalpak Türklerinde eğitim sürecinin sonunda jırav olduğuna kanaat getirilen öğrenciye de özel olarak yaptırılan bir kopuz veya ünlü bir jıravın kopuzu hediye edilir.³⁸ Böylece çırak konumundaki bahşi aday, bahşılığa ayak basmış, bahşi unvanını alarak ustasının vermiş olduğu ve diploma anlamına da gelen dutarla veya dombırayla şiir söyleyip yeni çıraklar yetiştirebilecektir. Görüldüğü üzere bahşılık eğitiminin sonunda çırağına verilen hediyeler, onun ustalığını, yeni hayatını temsil ettiği gibi, gelenekte bahşılık yapmasına izin verici bir fonksiyon da üstlenmişlerdir.

Özbek bahşılık geleneğinde olduğu gibi Türkmen ve Karakalpak bahşıları da ancak ciddi bir eğitimin sonunda bahşi olmaya hak kazanırlar. Bahşılık yeteneklerini olağanüstü kaynaklara bağlayan Türkmen bahşıları, rüyalarında bahşılardan pirini gördüklerini, onun elinden bade içtiklerini, pirin verdiği dutar (Karakalpaklarda duvtar) ile şiir söylemeye başladıklarını iddia etmektedirler. Karakalpak bahşılarının da benzer bir süreçten geçerek bahşılığa geçiş yaptıklarını söyleyebiliriz.³⁹ Anadolu, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan Türklerinin yaşadığı coğrafyalardaki şiir ustalarının

³⁵ Bk. V. M. Jirmunskiy-H. T. Zarifov, *age.*, s. 35-37; Töre Mirzayev, *age.*, s. 28-38; Dzhamilya Kurbanova, “The Singing Traditions of Turkmen Epic Poetry”, *The Oral Epic: Performance and Music*, (Ed. Karl Reichl), Berlin 2000, s. 116.

³⁶ V. M. Jirmunskiy-H. T. Zarifov, *age.*, s. 35-36; Töre Mirzayev, *age.*, s. 36; Selami Fedakar, *age.*, s. 49-53.

³⁷ V. M. Jirmunskiy-H. T. Zarifov, *age.*, s. 37; Töre Mirzayev, *age.*, s. 36; Metin Ekici, *Türk Dünyasında Köroğlu (İlk Kol) İnceleme ve Metinler*, Ankara 2004, s. 51.

³⁸ B. N. Putilov, *Epiçeskoje Skazitelstvo: Tipologiya i Etničeskaya Spetsifika*, Moskova 1997, s. 36.

³⁹ Metin Ergun, “Karakalpak Âşık Tarzı Şiir Geleneği Üzerine Araştırmalar-1”, *Türk Kültürü*, XXXIV(397), Mayıs, 1996, s. 278.

rüyada şiir söyleme kabiliyetine layık görüldükleri yönünde çeşitli rivayetleri vardır.⁴⁰ Türkmen bahşılık geleneğinin rüyada bahşı olma ile ilgili en güzel örneklerinden birini Necepoğlan hikâyesindeki Necep'in gördüğü rüya teşkil etmektedir. Bahşılık eğitimini, bahşılardan geçirdiği süreçleri konu edinen destanda Necep, rüyasında “kırklar”ı ve Türkmen bahşılık sanatının piri olarak kabul edilen Âşık Aydın’ı görür, onun elinden bade içer ve bahşılık yeteneğini kazanır. Bu rüyada bahşılardan piri Âşık Aydın, Necep’e hediye olarak bir dutar verir, Necep de bu dutarla şiir söyler.⁴¹ Görüldüğü gibi rüyada da olsa pir olarak kabul edilen usta bahşı, çırağa dutar hediye etmektedir. Böyle bir rivayet, bahşının sanatına kutsallık ve saygınlık kazandırmakta, çevresindeki dinleyicilerinin ona ve dutarına bakış açısını değiştirmekte, sanatının devamlılığını sağlamaktadır.

Türkmen anlatı geleneğinde yer alan Şasenem-Garıp hikâyesindeki Garıp ile Âşık Aydın’ın atıştığı ve atışmanın neticesinde Garıp’ın ozan olduğu kısımlarda yine usta Âşık Aydın’ın öğrencisine onun yetkinliğini gösterir bir hediye vermesi söz konusudur. Garıp’ı kendisine öğrenci alan Âşık Aydın, uzun bir süre eğitim verdiği Garıp’a en sonunda bazı sorular yöneltir ve cevaplarını alır. Sorduğu sorulara Garıp’ın başarılı bir şekilde cevap verdiğini gören Âşık Aydın, Garıp’a: “*Sen ozan, sazanda olmuşsun.*” der. Âşık Aydın’ın kırk adet kerametli kara dutarı vardır, Âşık Aydın kendisine çıraklık yapıp ustalığa erişen öğrencilerine bu dutarlardan birisini vermektedir. Garıp’a da “*Oğlum sen halife olmuşsun, bu kerametli kara dutarı sana hediye ediyorum. Bu dutar sana, nesline daima yoldaş olsun.*” diyerek bir dutar verir.⁴² Bahşılardan eğitim sürecinin edebi esere yansımaları olarak değerlendirebileceğimiz bu kısımda ustanın çırağına verdiği dutar, onun ustalığını, olgunluğunu sembolize etmektedir.

Özbek bahşıları arasında yaygın bir şekilde bilinen bir efsanede de bahşı aday rüyasında gördüğü “aksakal”dan bir dombıra alır ve şiir söylemeye başlar. Efsanede açık bir alanda uyuyakalan bahşı adayının rüyasına bir “aksakal” girer, onun ağzına bir tane atar, onun bahşı olacağını söyler ve eline bir dombıra vererek şiir söylemesini ister. Rüyasında bahşılığa geçiş yapan aday uyandığında yalnız olduğunu fark eder, ancak rüyasında kendisi için bahşılık töreni düzenleyen pirin vermiş olduğunu dombırayı yanında bulur ve şiir söyleyip bahşılık mesleğini icra etmeye başlar.⁴³ Kazak akınlık geleneğinde de akın adayları, rüyalarında ölmüş olan veya yaşayan bir akını (Bu genellikle Dede Korkut’tur) görürler ve kendilerine verilen dombırayla şiir söylemeye başlarlar.⁴⁴ Kırgız Türklerinde Manas Destanı’nı anlatan hemen bütün “manasçı”lar, rüyalarında Manas’ı ve 40 arkadaşını gördükten sonra destan anlatmaya başladıklarını söylerler. Mesela, asıl adı Bekmurat olan manasçı Balık Kumaruulu, rüyasında Manas ve arkadaşlarını görür, onlardan “*Bundan sonra bizi anlat, bizi ırla.*” şeklinde istek alır. Balık Kumaruulu’nun “Balık” mahlasını ona kendileri verdikleri gibi bir de at hediye ederler.⁴⁵

Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi bahşılığa geçişi, adaya verilen hediyeler sembolize etmektedir. İster eğitim sonucunda, isterse rüyada bahşı olunsun, mutlaka önceki hayattan yeni hayata, mesleğe, sanatkârlığa geçiş, ustaların düzenlediği törenlerle anlamlı hale getirilmiştir. Bu bağlamda Dede Korkut Kitabı’ndaki on iki anlatımdan birisi olan “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu”ndaki Boğaç’ın aldığı hediyelerle (taht, at, ev, cüppe vb.) bahşılardan eğitim sonucunda veya rüyalarında aldıkları hediyeler arasında fonksiyon açısından çok büyük farklılık yoktur. Ad alabilecek yetkinliği sağlayan Boğaç, Dede Korkut’tan ad, babasından çeşitli hediyeler almış ve alplığa geçiş yapmıştır. Beyliğini, alplığını sembolize eden hediyelerini alan Boğaç, toplum önünde saygın bir konuma yükselirken bahşılardan ustalarından aldıkları sembolik hediyelerle (cüppe, dutar veya dombıra) benzer bir

⁴⁰ Bk. Umay Günay, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara 1993; İlhan Başgöz, “Türk Halk Hikâyelerinde Düş Motifi Zinciri”, *Folklor Yazıları*, İstanbul 1986, s. 24-38; B. N. Putilov, *age.*, s. 45-60; Özkul Çobanoğlu, *age.*, s. 62-63.

⁴¹ Bayram Şamuradov, *age.*, s. 140-141.

⁴² *Şasenem-Garıp*, Haz.: Ata Rahmanov, Aşgabat 1992, s. 19-22.

⁴³ Töre Mirzayev, *age.*, s. 32.

⁴⁴ Putilov, *age.*, s. 47; Metin Ergun, *Kopuz Sarını Kazak Âşıklık Geleneği Akınlar ve Cıravlar*, Ankara 2002, s. 104-105.

⁴⁵ Metin Ergun, “Manasçılar-1”, *Türk Kültürü*, XXXIII(390), (23-33), 1995, s. 606-607; Putilov, *age.*, s. 48-49.

konuma gelmişlerdir.⁴⁶ Böyle bir durumun varlığı da geleneksel Türk kültüründe bir noktadan diğer noktaya geçişlerde benzer bir sürecin hâkim olduğunu, sadece belirli koşulları yerine getiren bireylere yeni unvanların ve sembolik bazı hediyelerin verildiğini göstermektedir.

Sonuç

Bahşılık, toplumsal dokunun içinde sunum boyutuna sahip bir gelenektir. Bahşılığın dikkate almak zorunda oldukları, bütün icralarda iç içe buldukları ve çeşitli durumlarda iletişim kurdukları bir dinleyici kitleleri vardır. Bu dinleyiciler sayesinde sanatlarını devam ettiren bahşılar, sunmuş oldukları icra neticesinde onlardan bazı karşılıklar istemektedirler. Bu karşılık, bazen saygı, bazen dikkat ve takdir bazen de maddi bir boyuta sahip olabilmektedir. Bahşılığın aldıkları hediyeler de bu karşılıkların sadece bir kısmını teşkil etmektedir. Bahşılık geleneğindeki hediyelerin ilk işlevi, bahşının ekonomik hayatına katkı yapması, bir diğeri ise bahşının sanatını anlamlı ve saygın kılan sembolik anlamlar taşımasıdır. Çıraklık dönemini bitiren bahşının ustasından veya usta bahşılardan aldığı hediyeler, onun ustalığını, yetkinliğini sembolize ettiği gibi dinleyici önündekini konumunu sağlamlaştırmaktadır.

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki dinleyicilerin icra esnasında bahşıya gösterdikleri ilginin, söyledikleri şevklendirici sözlerin icraya tesir etmesi gibi dinleyicilerin bahşıya verdikleri ekonomik destek de icrayı etkilemektedir. İcra esnasında takdir ve destek anlamında “Berakalla, ömrün uzak bolsun”⁴⁷ denilen bir bahşı tüm hünerini sergilemek için performansının üstüne çıkıyorsa hem ustalığı hem de iktisadi hayatı için önemli olan hediyelerin varlığı da onun sunumunu, söylediği şiirlerin veya anlattığı destanların kurgusunu, yapısını, hacmini etkileyecektir. Bu tespitlerden hareketle bahşılığın yarattığı ve aktardığı ürünler üzerinde araştırma yapılırken bahşılık geleneğindeki, bahşılığın icra ortamlarındaki tüm öğelerin ve şartların dikkate alınması gerektiğini, metinlerin yaratıldığı dokunun titizlikle tahlil edilmesi halinde çok daha sağlıklı sonuçların elde edileceğini söyleyebiliriz.

---

⁴⁶ Bk. Ali Duymaz, “Dede Korkut Kitabı’nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1998/I**, 1998, s. 39-50; Ali Duymaz, “Dede Korkut Kitabı’nda Alplığın Eğitimi ve Geçiş Törenleri”, **Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri, 19-21 Ekim 1999**, Ankara 2000, s. 109-122.

⁴⁷ Akmuhammet Aşirov, *age.*, s. 74.